

NEMIS TILIGA INGLIZ TILIDAN O‘ZLASHGAN SO‘ZLAR

Naimova Rushana Toshpo‘lat qizi

4 kurs talabasi

Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy Universiteti

Ilmiy rahbar: Z.Q.Umarova

Annotatsiya

Ushbu maqolada ingliz tilidan nemis tiliga o‘zlashgan so‘zlarning morfologik xususiyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda ingliz tilidan kirib kelgan leksik birliklarning nemis tilida qanday moslashgani, xususan ularning artikl qabul qilishi, ko‘plik shakllari, fe‘lga aylanishi va so‘z yasash jarayonidagi ishtiroki ko‘rib chiqiladi. Misollar asosida bu o‘zlashmalar nemis tilining grammatik tizimiga qanday integratsiyalashgani ko‘rsatiladi. Tadqiqot natijalari ingliz va nemis tillari o‘rtasidagi til aloqalarini hamda zamonaviy til rivojlanishida o‘zlashma so‘zlarning ahamiyatini tushunishga yordam beradi.

Kalit so‘zlar: ingliz tili, nemis tili, o‘zlashma so‘zlar, morfologiya, grammatik moslashuv, so‘z yasash, til aloqalari.

Annotation

This article analyzes the morphological characteristics of words borrowed from English into German. The study examines how these lexical units adapt to the German language, including the use of articles, plural formation, verb formation, and their role in word formation. The paper also demonstrates, through examples, how borrowed words are integrated into the grammatical system of German. The results contribute to a better understanding of language contact between English and German and the role of loanwords in modern language development.

Keywords: English language, German language, loanwords, morphology, grammatical adaptation, word formation, language contact.

Kirish

Tilshunoslikda o‘zlashma so‘zlar til taraqqiyotining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa globalizatsiya, texnologiya va ommaviy madaniyat rivojlanishi natijasida ingliz tilining boshqa tillarga, jumladan nemis tiliga ta’siri kuchaygan. Bugungi kunda nemis tilida ingliz tilidan kirib kelgan ko‘plab so‘zlar faol qo‘llaniladi va ular kundalik nutqning ajralmas qismiga aylangan. Inglizcha o‘zlashmalar nemis tilida faqat leksik darajada emas, balki morfologik jihatdan ham moslashadi. Ular artikl qabul qiladi, ko‘plik shaklini hosil qiladi, fe’lga aylanishi mumkin va yangi so‘zlar yasashda ishtirok etadi. Masalan, das Handy, der Computer, die Downloads kabi birliklar nemis tilining grammatik tizimiga moslashgan holda ishlatiladi, downloaden, chatten kabi fe’llar esa nemis tilining fe’l yasash modeli asosida shakllangan. Shuningdek, bunday o‘zlashmalar tilning stilistik va funksional qatlamlariga ham ta’sir ko‘rsatadi.

Ular ko‘pincha yoshlar nutqida, reklama, biznes va IT sohalarida faol qo‘llanilib, zamonaviylik va xalqaro integratsiyani ifodalaydi. Shu bilan birga, ayrim holatlarda inglizcha o‘zlashmalar nemis tilidagi muqobil birliklarni siqib chiqarishi yoki ular bilan parallel ravishda ishlatilishi mumkin. Mazkur tadqiqotda ingliz tilidan nemis tiliga o‘zlashgan so‘zlarning morfologik xususiyatlari, ularning moslashuv jarayoni hamda so‘z yasashdagi roli tahlil qilinadi.

Artikl qabul qilishi

Nemis tilida har bir ot ma’lum bir artikl bilan ishlatiladi, shuning uchun ingliz tilidan kirgan so‘zlar ham vaqt o‘tishi bilan artikl qabul qiladi. Bu jarayon ko‘pincha so‘zning ma’nosi yoki ishlatilishiga bog‘liq bo‘ladi. Masalan, das Team, der Job, die App, das Meeting kabi shakllar keng qo‘llaniladi. Ayrim hollarda bir so‘z bir nechta variantda uchrashi mumkin, masalan der Computer ko‘proq ishlatiladi, lekin tarixan das Computer shakli ham uchragan. Bu esa o‘zlashma so‘zlarning asta-sekin standartlashib borishini ko‘rsatadi. Ko‘plik shakli asosan inglizcha model asosida, ya’ni -s qo‘shimchasi orqali hosil qilinadi, lekin bu qo‘llanish nemis tilining umumiy tizimiga moslashgan holda

ishlaydi. Masalan, der Job – die Jobs, das Team – die Teams, die App – die Apps, das Meeting – die Meetings. Shu bilan birga, ba’zi soʻzlar nutqda fonetik jihatdan oʻzgarib, nemis talaffuziga yaqinlashadi. Bu holat oʻzlashma birliklarning til tizimiga integratsiyalashganini koʻrsatadi. Feʼlga aylanishi inglizcha soʻzlarning nemis tilida feʼlga aylanishi ayniqsa zamonaviy nutqda juda faol jarayon hisoblanadi. Bu yerda inglizcha asosga nemischa -en qoʻshimchasi qoʻshiladi va soʻz toʻliq feʼl sifatida ishlatiladi. Masalan, downloaden, uploaden, chatten, googlen, liken. Bunday feʼllar oddiy nemis feʼllari kabi tuslanadi. Masalan ich google den Namen, Wir chatten jeden Abend, Er hat die Datei gedownloadet. Koʻrinib turibdiki, oʻzlashma soʻzlar nafaqat qabul qilinadi, balki nemis feʼl tizimiga toʻliq moslashadi.

SOʻZ YASASH JARAYONI. Inglizcha oʻzlashmalar nemis tilida yangi soʻzlar hosil qilishda ham faol qatnashadi. Bu koʻpincha qoʻshma soʻzlar orqali amalga oshadi. Masalan, Teamarbeit, Onlineshop, Jobcenter, Fitnessstudio kabi birliklar keng qoʻllaniladi. Bu yerda qiziqarli jihat shundaki, ingliz va nemis elementlari birlashib, yangi gibrid birlik hosil qiladi. Masalan, Teamarbeit soʻzida inglizcha “team” va nemischa “Arbeit” birlashgan. Bu holat ikki til oʻrtasidagi yaqin aloqani koʻrsatadi.

SEMANTIK HUSUSIYATLAR. Ba’zi inglizcha soʻzlar nemis tiliga oʻtgach, maʼno jihatdan kengayadi yoki biroz oʻzgaradi. Masalan, Job soʻzi faqat oddiy ishni emas, balki vaqtinchalik ish yoki yarim stavkali ishni ham anglatishi mumkin. Fan esa faqat muxlis emas, balki kuchli qiziqish bildiruvchi shaxs maʼnosida ishlatiladi. Yana bir misol sifatida online soʻzini keltirish mumkin. Bu soʻz faqat internetga ulangan holatni emas, balki umumiy raqamli faoliyatni ham ifodalaydi.

STILISTIK QOʻLLANISH. Inglizcha oʻzlashmalar nemis tilida koʻpincha maʼlum ijtimoiy sohalarda faol ishlatiladi. Ular ayniqsa yoshlar nutqida, reklama matnlarida, internet va biznes muhitida keng tarqalgan. Masalan, cool, update, best price, new collection kabi iboralar kundalik nutqda ham uchraydi. Bu esa ingliz tilining zamonaviy madaniyat va kommunikatsiyadagi taʼsirini koʻrsatadi.

XULOSA

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, ingliz tilidan nemis tiliga o'zlashgan so'zlar til tizimiga faol moslashadi va uning morfologik imkoniyatlarini kengaytiradi. Ular artikl qabul qiladi, ko'plik shaklini hosil qiladi, fe'lga aylanishi mumkin va yangi so'zlar yasashda ishtirok etadi. Masalan, der Job – die Jobs, das Meeting – die Meetings, chatten, liken kabi birliklar nemis tilining grammatik qoidalariga moslashgan holda qo'llaniladi. Shu bilan birga, bu jarayon faqat lingvistik emas, balki ijtimoiy va madaniy omillar bilan ham bog'liq. Globalizatsiya, internet va zamonaviy kommunikatsiya vositalari ingliz tilining ta'sirini kuchaytirib, nemis tilining rivojlanishiga yangi yo'nalishlar olib kiradi. Ayniqsa, yoshlar nutqida va professional sohalarda inglizcha o'zlashmalar faol qo'llanilishi bu jarayonning jadalligini ko'rsatadi. Natijada o'zlashma so'zlar nemis tilining ajralmas qismiga aylanib, uning dinamik va ochiq tizim ekanligini namoyon etadi. Shu bois, bunday birliklarni o'rganish nafaqat morfologik xususiyatlarni aniqlash, balki til va jamiyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni tushunish uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

Carstensen, B. (1980). Englische Einflüsse auf die deutsche Sprache der Gegenwart. Berlin: De Gruyter.

Grzega, J. (2004). Beobachtungen zu Anglizismen im heutigen Deutsch. Chemnitz: TU Chemnitz.

Onysko, A. (2007). Anglicisms in German: Borrowing, Lexical Productivity and Language Change. Berlin: De Gruyter.

Schmid, H.-J. (2016). English in German: Processes of Borrowing and Adaptation. Oxford: Oxford University Press.

Stevenson, P. (2003). The German Language and the Real World. Oxford: Oxford University Press.

Weller, F. (2010). Wortbildung und Fremdwortintegration im Deutschen. Frankfurt: Peter Lang.